XXI. Super his Div. Thomas relatus *art. 3. qu. 12. 1. part. ad 2.* sic discurrit: *Ex quo patet, quod hoc modo* (Augustinus) *intelligit, oculos glorificatos Deum visuros, sicut nunc oculi nostri vident aliquijus vitam. Vita autem non videtur oculo corporali, sicut per se visibile, sed sicut sensibile per accidens, quod quidem a sensu non cognoscitur: sed statim cum sensu ab alia virtute cognoscitur. Quod autem statim visis corporibus, divina præsentia in eis cognoscatur per intellectum, ex duobus contingit, scilicet ex perspicuitate intellectus, & ex refulgentia divina claritatis in corporibus innovatis.*

XXII. Eodem modo exponit Angelicus Doctor in 4. *dist. 49. quæst. 2. art. 2.* in corpore sic: *Cum ergo visus, & sensus sit futurus idem specie in corpore glorioso, non poterit esse quod divinam essentiam videat, sicut visibile per se: videbit autem eam sicut visibile per accidens, dum ex una parte visus corporalis tantum gloriam Dei inspiciet in corporibus, & præcipue gloriosis, & maxime in Corpore Christi: & ex parte alia intellectus tam clare videbit Deum, quod in rebus corporaliter visis Deus percipietur, sicut in locutione percipitur vita: quamvis enim tunc intellectus noster non videat Deum ex creaturis, tamen videbit eum in Creaturis corporaliter visis: & hunc modum, quo Deus corporaliter possit videri, ponit Augustinus in fine de Civitate Dei &c.*

En ergo a fido ejus interprete D. Thoma in aperto posita mens Augustini: nimirum quod oculus corporeus glorificatus videbit Deum; non tamquam visibile per se, sed tamquam visibile per accidens: sicut homo videns hominem loqui, videt ejus vitam: & rursus, quod ubi nunc ex creaturis visis corporaliter assurgit intellectus ad videndum Deum obscure: tunc in creaturis ratione fulgoris a Deo in eas derivati, intellectus clare Deum videbit, & non tantum per fidem, sicut modo. Quæ dicta sint pro explanatione textus allati. Porro mentem Augustini superius exposuimus ex Epistola ejus 6. nunc 92. ad Italicam: & in Epist. 112. nunc 147. ad Paulinam: & 111. nunc 148. ad Fortunatianum, quibus ex professo rem hanc pertractat, quo Lectorem remitto.

XXIII. Nec refert, quod relata Epist. 112. sive 147. in fine hanc difficultatem *de corpore spirituali*, seu glorioso remiserit ad libros de Civitate Dei finaliter pertractandam. Nam hoc non nego. Sed dico, quod S. Doctor non dubitavit unquam, an oculus corporeus visurus esset Deum: hoc enim constanter negavit semper. Sed cum quidam assererent, post resurrectionem oculos (immo totum corpus) fore spiritualizatos, & factos spiritales; Ideo pressus mole difficultatis (nam ex una parte noverat oculum corporeum incorporalia videre per se non posse, ex alia parte putans, aliquid plus concedendum esse oculo spiritali, quam oculo mere carnali) eligit mediam viam, & dicit, quod oculus beatus, & spiritalis videbit Deum per accidens in fulgore ab ipso in corpore rutilante, cum ad dicendum, quod visurus sit Deum in natura sua, nec exemplis, nec Scripturis probari possit. Vel quod si oculus gloriosus ita spiritualizetur (quod aliqui volebant) ut esse corporale exuat, tunc Deum visurum. Sed hoc est loqui, non absolute, sed hypothetice.

§. IV.

Solvuntur argumenta a ratione.

XXIV. Primo objicies. Ideo asseritur, Deum videri non posse oculis corporeis, quod oculi nullam cum eo habeant proportionem; atqui illa ratio nulla est; ergo &c. Minor probatur primo. Esto ens supernaturale nullam habeat proportionem cum potentia naturali, potest tamen potentia naturalis supernaturalizari, & elevari ad videndum Deum supernaturalem; ergo esto potentia corporalis nullam habeat proportionem cum objecto corporeo, poterit spiritualizari, ut in oculo beato contingit, & sic Deum in se videre.

Secundo. Creaturæ per absolutam Dei potentiam elevari possunt ad effectus, cum quibus nullam habent proportionem: ut patet in igne inferorum, qui agit in damnatorum animas, etsi istæ spirituales sint, ille corporeus: & in Sacramentis, quæ gratiam in anima producunt, cum qua, utpote corporea, nullam habent proportionem:

XXV. Respondetur neg. min. Ad primam ejus probat. dico, quod esto ens supernaturale, idest Deus, non habeat proportionem naturalem cum potentia intellectiva, habet tamen cum ea proportionem essentialem ex quo intra lineam intelligibilis continetur, ut possit talis potentia absque eo, quod extra suam speciem feratur supernaturalizari, & elevari ad illud attingendum. At objectum spirituale nullam, neque essentialem, proportionem habet cum potentia corporali. Cum enim hæc essentialiter sit actus organi corporalis, essentialiter restringitur ad objectum corporale, ita ut, si extra illud ferretur, a propria specie essentiali exiret, & esset potentia corporea, & non esset.

Ad secundum prob. min. distinguo antecedens, elevari possunt tamquam causæ instrumentales, conc. antecedens: sic enim elevatur ignis, ut instrumentum divinæ justitiæ ad torquendos spiritus, & sacramenta ad causandam gratiam: tamquam causæ principales, nego antecedens. Causa enim principalis non potest ferri extra, vel supra suam speciem. Cum ergo oculus corporeus deberet elevari per modum causæ principalis, & se moveatis ab intrinseco, utpote causa essentialiter vitalis, & non ut pure ab alio motus, quod est proprium instrumenti; hinc est, quod non potest elevari ad aliquod, cum quo non habeat saltem radicalem proportionem, & quod intra suam sphæram essentialem non contineatur, intra quam, ut vidimus, nulla res incorporea, & maxime Deus, contineri potest.

XXVI. Objicies secundo. Potest Deus ferre potentiam extra sphæram suæ activitatis, ut possit videre, & audire objectum per multas leucas distans; ergo potest ipsam ferre extra suam speciem, faciendo, quod oculus corporeus videat incorporea. Confirmatur. Potest Deus facere, ut res finita videat objectum infinitum; ergo & quod res corporea videat spiritum.

XXVII. Respondetur conc. antec. negando consequentiam. Primum enim potest fieri a Deo, quia ferre potentiam extra, seu potius ultra sphæram suæ activitatis naturalis fit in genere causæ efficientis, adjuvando potentiam, vel fortificando objectum, ut ad potentiam licet distantem possit speciem sui emittere, quod bene potest suppleri a Deo. Non autem fieri potest secundum: quia ferre potentiam extra suum objectum formale pertineret ad genus causæ formalis, & specificativæ, quod Deus supplere non potest, cum nequeat mutare naturas, & species rerum.

Si dicas, Oculus Christi videt se ipsum, ut existentem in Sacramento Altaris; sed ibi est modo inextenso, & extra suam sphæram; ergo &c. Et similiter alius oculus glorificatus poterit Corpus Christi in Sacramento videre.

Respondeo dist. maj. se ipsum &c. specificative, conc. maj. reduplicative ut sub tali modo, neg. maj. Responsio est D. Thom. 3. *part. quæst. 76. artic. 7.* ubi quærit, an Corpus Christi, pro ut est in hoc Sacramento, possit videri ab oculo glorificato: ubi postquam negative resolvit: ad secundum respondet sic: *Oculus corporalis Christi videt se ipsum sub Sacramento existentem; non tamen potest videre ipsum modum essendi, quo est sub Sacramento: quod est proprium solius intellectus. Nec tamen est simile de alio oculo glorioso: quia & ipse oculus Christi est sub hoc Sacramento, in quo non conformatur ei alius oculus gloriosus.*

Ad confirm. nego consequentiam, & disparitas est, quia Deus etsi infinitus, est tamen ens, & Intelligibile: ideoque continetur intra sphæram objecti potentiæ intellectivæ finitæ, saltem ut objectum excedens, quia ejus objectum adæquatum est ens, & intelligibile ut sic. At spiritus est totaliter extra sphæram potentiæ corporeæ, cujus objectum adæquatum est ens sensibile.

XXVIII. Tertio objicies. Oculus incorporeus potest corporalia videre; ergo & oculus corporeus incorporalia.

Respondeo cum D. Thom. in 4. *dist. 49. quæst. 2. art. 2. ad 4.* quod immaterialitas maxime juvat cognitionem, immo est ratio cognoscendi, & quanto magis aliquis est a materia depuratus, tanto magis cognoscit nedum spiritualia, sed & corporalia. At materialitas, seu corporeitas est impedimentum cognitionis: ideoque res corporea ut sit cognoscitiva, eget aliquantum extolli supra materiam, saltem in modo operandi, & propterea nequit supra corporalia se extollere, & attingere quæ prorsus incorporea sunt.

XXIX. Quarto objicies. Deus sicut est præsens per essentiam suam in intellectu beati, ita erit præsens in sensu ejusdem, quia erit omnia in omnibus 1. *Cor.* 15. sed videbitur ab intellectu beato per hoc, quod sua essentia ei conjungatur; ergo eadem ratione poterit a sensu videri.

Respondetur cum eodem D. Thom. citato ad 7. quod *intellectus est perceptivus spiritualium, non autem visus incorporalium; & ideo intellectus poterit cognoscere divinam essentiam sibi conjunctam, non autem visus incorporalia.*

QUÆSTIO II.

De Existentia Visionis Dei.

VIsionem Dei aliquando extituram, ostendunt ea, quæ de ejus possibilitate quæstione præcedente dicta sunt; difficultas est de tempore, quo est extitura, & de hoc agemus in præsenti: an scilicet in hac vita aliquando concessa, an statim post mortem justis concedenda, an ad certum tempus differenda sit.

DUBIUM I.

An aliqui in hac vita fruiti sint clara Dei visione.

§. I.

Ostenditur hoc possibile esse.

I. SUppono citra controversiam esse, quod esto via ordinaria elevari non possit homo in hac vita mortali ad claram Dei visionem, quia modus connaturalis ejus pro hoc statu est cognoscere dependenter a sensibus, & ad modum rerum corporearum; possit tamen via extraordinaria, & spirituali privilegio hominem in hoc statu conjunctionis animæ ad corpus, & mortalitatis, ad claram Dei visionem extolli. Id enim omnes Catholici Doctores fatentur, Christo ab instanti suæ conceptionis fuisse concessum. Cur ergo eamdem gratiam alteri puro homini Deus concedere non posset, si vellet? non obstaret certe modus connaturalis, quem pro hoc statu habet homo, operandi videlicet, & cognoscendi dependenter a sensibus, quia ab hac lege, quam Deus auctor naturæ condidit, posset ut auctor supernaturalis dispensare.

II. Hoc

II. Hoc autem faceret Deus, si vellet. Primo alligando sensus externos, suspendendo illis suum concursum, ne agerent. Secundo dando intellectui lumen gloriæ, vel per modum transeuntis, vel per modum permanentis, sicut dedit Christo, qui in hac mortali vita degens fuit beatus, Deumque intuitive videbat.

III. Quæstio igitur est, an alteri a Christo fuerit de facto hoc concessum saltem per modum transeuntis. Ubi S. August. *lib. 12. de Genes. ad litteram* propendit in opinionem affirmativam de Moyse, & Paulo: quod etiam *Epist. 112.* nunc 147. *c. 13.* indicavit: In eamdem venit S. Th. *hic 1. part. qu. 12. art. 11. ad 2. 2. qu. 175. art. 3. in 4. dist. 49. qu. 2. art. 7. ad 4. & 5. qu. de verit. art. 11. ad 1.* & alibi. Alii vero tum Patres, tum Theologi extra Scholam D. Thomæ generaliter negant, hoc privilegium in hac vita cuiquam, excepto Christo, fuisse concessum.

§. II.

Statuitur assertio.

IV. DIco. Probabile satis est, aliquos in præsenti vitæ statu Deum ex singulari privilegio clare vidisse, ut Moysen, & Paulum. Hoc indicant Scripturæ. De Moyse quidem: Nam *Num. 12. vers. 6. 7.* & 8. volens Deus ostendere, Moysen hac singulari prærogativa a se donatum, ait: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis servus meus Moyses.... Ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt.* Quod etiam videtur ostendi *Exodi 33. vers. 11.* ubi dicitur *loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut solet loqui homo ad amicum suum.* Et *vers. 18.* Moysi petenti *ostende mihi gloriam tuam*, respondit Dominus: *ego ostendam omne bonum tibi*; esto autem *vers. 20.* ei dixerit *non poteris videre faciem meam: non enim videbit me homo, & vivet*; attamen ex iis, quæ sequuntur, conjici potest, eum vidisse gloriam Dei saltem per modum transeuntis.

De D. Paulo autem colligitur ex iis, quæ ipse scribit 2. *Cor. 12. vers. 2. scio hominem in Christo ante annos quatuordecim (sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit) raptum hujusmodi usque ad tertium Cælum. Et scio hujusmodi hominem (sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit) Quoniam raptus est in Paradisum, & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Quod si sola revelatione obscura, & non clara visione essentiam Dei, & mysteria divina cognovisset Paulus: cur adeo mirabilem raptum suum in tertium Cælum, & Paradisum exponeret, ut homini loqui non liceret? Certe ea, quæ in visionibus, & raptibus suis viderunt, & audiverunt Prophetæ, eloqui potuerunt. Videri potest D. Thomas super præfata verba *lect. 1. & 2. 2. qu. 175. art. 3.* ubi ponderans, Apostolum audivisse *ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui*, ait, *hujusmodi autem videntur ea, quæ pertinent ad visionem Beatorum, quæ excedit statum vitæ, secundum illud Isaiæ 64.* Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti diligentibus te. Et propterea affert verba S. Augustini *Epist. 112.* nunc 147. *ad Paulinum de videndo Deo c. 13.* nimirum: *ipsa Dei substantia a quibusdam videri potuit in hac vita positis, sicut a Moyse, & Paulo, qui raptus audivit ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui.*

Conveniens autem fuit, ait D. Thom. tum 1. *part. qu. 12. art. 11. ad 2.* tum 2. 2. *quæst. 175. art. 2. ad primum.* Cum enim Moyses fuerit primus Doctor Judæorum, & Paulus primus Magister Gentium, congruebat, ut antea divina mysteria vidissent, & essent testes oculati.

§. III.

Solvuntur opposita.

V. OBjicies primo. *Exodi 33. vers. 20.* Moysi petenti a Deo, ut ostenderet sibi gloriam suam, respondit Deus, *faciem meam videre non poteris: non enim videbit me homo, & vivet.* Rursus *Joann. 1. vers. 18.* dicitur, *Deum nemo vidit unquam, sed Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Et Paulus ipse post raptum 1. *Timoth. 6. vers. 16.* idem testatur: *Deus lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest*; Sed cum Scriptura aliquid de omnibus negat, non potest sine mendacio de aliquo affirmari: & si Paulus ante vidisset Deum, mentiretur dicendo *quem nullus hominum vidit*: sicut mentiretur Gallus, qui Romam aliquando vidisset, si diceret, nullus Gallus unquam Romam vidit; ergo &c.

Rursus cæteri SS. Patres, ex quibus Irenæus *l. 4. c. 37.* Origenes *Homil. 1. in Isaiam*, Nazianzenus *Orat. 34.* Cyrillus *l. 1. in Joann.* Tertullianus *l. 4. contra Marcionem c. 22.* Ambrosius in 1. *cap. Luck*, & alii expresse negant, Moysi visionem Dei fuisse concessam: quod idem de S. Paulo sentiunt Chrysostomus *homil. 5. de incomprehensibili Dei natura*, & alii. Immo oppositum sentiunt ex discipulis D. Thomæ Sylvius *in 1. part. art. 11.* & Natalis Alexander *comment. in 2. ad Corinth. cap. 12.*

Hæc, & alia, quæ congerunt Juenin *Institut. Theolog. dissert. 4. cap. 2. art. 1.* Frassen *tract. 1. disput. 3. art. 7. sect. 1. quæst. 4.* & Sylvius, maxime probabilem reddunt opinionem oppositam; quod non nego: sed opinionem S. Thomæ sua probabilitate non spoliant.

VII. Quare ad oppositas auctoritates respondeo. Ad primam ex *Exodo* solum inferri, visionem Dei fuisse Moysi denegatam tunc, non vero, quod semper fuerit illi denegata, etiam raptim, & transeunter, cum oppositum collegerimus supra.

Ad secundam dico, S. Joannem solum voluisse, neminem vidisse Deum, neque Moysen, neque Paulum essentiam Dei, quoad omnia mysteria, quæ Christus in lege nova annunciavit: & ideo subdit *Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Ex quo solum sequitur, Moysen, & Paulum non habuisse visionem plenam Dei quoad omnia, & facientem ipsum beatum. Unde visio eorum fuit quasi media inter visionem Beatorum, & visionem aliorum Prophetarum, quia habuit quidem claritatem, sed non statum; unde D. Th. 2. 2. *qu. 175. art. 6. ad 3. Visio* (inquit) *Pauli in raptu quantum ad aliquid fuit similis visioni Beatorum, scilicet quantum ad id, quod videbatur, & quantum ad aliquid dissimilis, scilicet quantum ad modum videndi, quia non ita perfecte vidit, sicut Sancti, qui sunt in Patria, Unde Augustinus dicit lib. 12. de Genes. ad litt. cap. 36.* „ Quamvis Apostolo, arrepto a carnis sensi„ bus in tertium Cælum, hoc defuit ad plenam, perfectam„ que cognitionem rerum, quæ Angelis ineft, quod sive in „ corpore, sive extra corpus esset, nesciebat; hoc utique non „ deerit receptis corporibus in resurrectionem mortuorum, „ cum corruptibile hoc induetur incorruptione.

Ad tertiam similiter dico, S. Paulum vel loqui via ordinaria, & seclusio speciali privilegio, vel de visione comprehensiva, vel de visione plena, qualis est beatificans: non vero de visione transeunte, & per raptum, quam nec ipse recordabatur se habuisse, neque eloqui poterat, ut ipse testatur.

Neque hoc dicentes contradicimus, aut mentimur contra Scripturam, quæ dicit *Deum nemo vidit unquam*, nam ly *nemo* non semper ita distribuit pro omnibus complete, ut aliquam exceptionem non patiatur, aut pati non possit. Etenim sicut non obstante, quod etiam Div. Paulus Rom. 1. vers. 11. dicat *in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Et vers. 18. *sicut per unius delictum in omnes homines in justificationem vitæ.* Et *Ecclesiastici 7. vers. 29.* dicatur *Virum de mille unum reperi* (idest Christum, qui esset sine peccato) *mulierem ex omnibus non inveni*; adhuc tamen absque mendacio, singulari privilegio excipitur pie ac religiose Beata Virgo: cur sine mendacio ab universalitate excipere non poterimus probabiliter Moysen, & Paulum?

VIII. Objicies secundo. Si Paulus vidit essentiam divinam, amisit fidem circa mysteria, quia cum clara visione Dei non est compossibilis fides, sed non est verisimile, Paulum amisisse fidem, quamdiu in hoc mundo fuit; ergo &c.

IX. Respondetur cum D. Thoma 2. 2. *qu. 175. art. 3.* ad 3. disting. maj. cum visione Dei permanenter habita, concedo major. transeunter habita, nego major. *Quia ergo D. Paulus in raptu non fuit beatus habitualiter, sed solum habuit actum beatorum, consequens est, ut simul tunc in eo non fuerit actus Fidei, fuit tamen simul tunc in eo Fidei habitus.* Ita D. Thomas. Sicut enim lapis potest actu tendere sursum, & levitare, & simul habitualiter gravitare: ita poterat D. Paulus actu videre, & simul habitualiter credere, quia actualis visio, utpote transiens, non reliquit in eo habitum; ut enim docet idem S. Doctor ibi *ad 2. Lumen gloriæ dupliciter participari potest. Uno modo per modum formæ immanentis, & sic beatos facit Sanctos in Patria. Alio modo per modum cujusdam passionis transeuntis .... & hoc modo lumen illud fuit in Paulo, quando raptus fuit. Et ideo ex tali visione non fuit simpliciter beatus, ut fieret redundantia ad corpus, sed solum secundum quid. Et ideo talis raptus aliquomodo ad Prophetiam pertinet.* Ita D. Thomas.

X. Replicabis. Saltem sequitur, quod circa ea, quæ vidit, non potuerit amplius habere fidei actum, cum ea se vidisse recordaretur: sicut qui recordatur, se vidisse Romam, non potest amplius habere fidem de existentia Romæ.

XI. Resp. neg. seq. quia visio non mansit in Paulo, neque habitualiter, sed, ut ait D. Th. loc. cit. *art. 4.* ad 3. *Paulus postquam cessavit videre Dei Essentiam, memor fuit illorum, quæ in illa visione cognoverat per aliquas species intelligibiles habitualiter ex hoc in ejus intellectu relictas: sicut etiam abeunte sensibili remanent aliqua impressiones in anima, quas nostra conferens ad phantasmata, memoratur. Unde nec totam illam cognitionem, aut cogitare poterat, aut verbis exprimere.* In quo apparet differentia ab eo, qui Romam vidit: hic enim statim perdit fidem, quia unico visionis actu producta fuit in illo cognitio habitualis certa, & evidens de existentia Romæ, excludens habitum fidei circa illam.

XII. Quæres, quo tempore contigerit Paulo præfatus raptus, cum dicit contigisse ei post annos quatuordecim, 2. *Cor.* 12.

XIII. S. Th. *lect. 1. super dict. Cap. 12. 2. ad Cor.* probabile putat, raptum Paulo contigisse in principio suæ conversionis. Verba ejus sunt. *Et ideo quidam dicunt satis probabiliter, quod Apostolus has visiones habuit in illo triduo, quo post prostrationem suam a Domino stetit, neque videns, neque manducans, neque bibens (Act. 9.) Commemorat autem tempus suæ conversionis Apostolus, ut ostendat, quod si a tempore suæ conversionis tantum erat gratus Christo, ut talia sibi ostenderet, quanto magis post quatuordecim annos, cum profecerit & in auctoritate apud Deum, & in virtutibus, & gratia?* Hucusque D. Thom.

XIV. Baronius tamen *ad annum Christi 44. n. 89.* Raptum Pauli contigisse ait, anno quadragesimo quarto Christi, Claudii vero secundo, quo Paulus, monente Spiritu Sancto, segregatus fuit in Evangelium Christi, ut habetur *act. 13. vers. 2.* & 3. tunc enim Apostolatus munere insignitus, visionibus ad illud digne obeundum munus fuit illustratus.

XV. Verum Natalis Alexander *in Comment. cap. 12. 2. ad Cor.* censet, raptum hujusmodi ad annum post Apostoli conversionem octavum referendum esse scilicet ad annum Æræ nostræ vulgaris 43. postquam, excitato Lystriæ tumultu, Paulum

lum lapidatum extra Urbem traxerunt quasi mortuum, qui paulo post surgens quasi de somno, Urbem est ingressus, *act. 1. vers.* 18. Unde putat, non de ea visione, quæ in sua conversione accidit *act. 9.* hic Apostolum loqui, sed de alia. Etenim hæc Epistola scripta est anno Æræ nostræ vulgaris 57. a quo ad annum ejusdem Æræ 34. quo Paulus ad Christum conversus est, retrogradiendo, non quatuordecim annis occultavit, tacuisset Paulus, nisi ad illud prodendum, fuisset necessitate adactus. Ita Natalis præfatus. Cui vero adhærendum sit, in medium relinquo, non enim hic Chronologum ago, sed Theologum.

XVI. Quæres secundo, an de aliis, præter Moysen, & Paulum, dici possit, quod Deum in hac vita clare viderint?

XVII. Respondetur, ex Scripturis de nullo alio conjici posse. Quod enim aliqui dicunt hoc Adamo concessum fuisse in illo sopore a Deo illi immisso, cum ex ejus costa produxit Evam, incertum est, S. Th. 1. *part. qu.* 94. *art.* 1. ubi de hoc agit, non determinat: In partem tamen negantem velut Scripturæ magis conformem propendit *qu.* 18. *de verit. art.* 1. *ad* 14. *Quia* (inquit) *non expresse habetur, quod in illo sopore Deum per essentiam viderit, possumus dicere, quod in illo extasi elevatus fuit, non ad divinam essentiam videndam, sed ad cognoscenda quædam profundiora de divinis mysteriis, quæ secundum communem modum humanæ cognitionis tunc ei competebant.*

Quod de S. Benedicto quidam dicunt, in illa visione, qua totum mundum sub uno velut Solis radio collectum inspexit, quod momentanee viderit Divinam Essentiam, rejicitur a D. Th. 2. 2. *qu.* 180. *art.* 5. *ad* 3. ubi respondens auctoritati S. Gregorii, qui *lib.* 2. *Dialogorum c.* 35. hoc visus fuerat affirmare, ait: *dicendum, quod ex verbis illis Gregorii non datur intelligi, quod B. Benedictus Deum in illa visione per essentiam viderit; sed vult ostendere, quod, quia* videnti Creatorem angusta est omnis creatura, *consequens est, quod per illustrationem divini luminis de facili possint quæcumque videri;* Unde subdit: *Quamlibet enim parum de luce Creatoris aspexerit, breve ei fit omne, quod creatum est.* Absque fundamento etiam idem aliqui concedunt D. Augustino. Quod enim afferunt ex *lib.* 9. *Confess. c.* 10. non significat, visionem illam momentaneam ejusdem speciei fuisse cum vita æterna, si permansisset, sed solum eam proxime adumbrasse. Quod etiam dici debet de S. Francisco in ea visione, qua Sacris Stigmatibus insignitus fuit, ac de aliis Sanctis Viris, quorum raptus narrantur.

XVIII. De B. Virgine Dei Matre, an aliquando ad Dei visionem rapta fuerit transeunter, dum in hac mortali vita degeret, major difficultas est. Dicam tamen ex doctrina D. Thomæ 3. *part. qu.* 27. *art.* 1. quod licet de hoc nihil in Sacra Scriptura habeatur, tamen, sicut August. serm. de Assumptione ipsius Virginis (*tract.* 8. *de divers. c.* 2. 4. & 5.) rationabiliter argumentatur, quod cum corpore sit assumpta in Cælum, quod tamen Scriptura non tradit, etiam rationabiliter argumentari possumus, quod fuerit sanctificata in utero: rationabiliter enim creditur, quod illa, quæ genuit Unigenitum a Patre, plenum gratiæ, & veritatis, præ omnibus aliis majora privilegia gratiæ acceperit: unde *Luca* 1. Angelus ei dixit *Ave gratia plena*; ita rationabiliter, & pie credere possumus, eam aliquando ad divinæ essentiæ claram visionem raptam fuisse.

Quemadmodum enim, cum inveniatur, aliis concessum, ut in utero sanctificarentur, sicut Jeremiæ, cui dicitur *Jerem.* 1. *antequam exires de vulva sanctificavi te*, & Joanni Baptistæ, de quo Lucæ 1. *Spiritu Sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ*, concludit S. Thom. rationabiliter credi, B. Virginem fuisse sanctificatam in utero, antequam nasceretur; Ita cum Moysi, & D. Paulo probabiliter credatur concessa fuisse visio divinæ essentiæ, ut dictum est, rationabiliter credi potest, hoc etiam Beatæ Virgini fuisse concessum. Hinc S. Antoninus *part.* 4. *titul.* 15. *cap.* 17. §. 1. De Maria Virgine ait, *forte etiam in ipso conceptu, vel partu sibi datum est ad horam, ut videret clare mysterium hujusmodi, ut in Patria, sicut Paulus vidit Deum in raptu.*

DUBIUM II.

De Millenariorum errore.

§. I.

Status quæstionis proponitur.

I. SAnctos, qui purgatione non indigent, statim post hanc vitam clara Dei visione donandos esse, licet modo certum sit, & dogma fidei; retroactis tamen seculis non fuit adeo exploratum. Quinimmo aliqui circa hoc turpiter erraverunt, aliqui hæsitaverunt, aliis multarum contentionum causa fuit. Initio nascentis Ecclesiæ Cerinthus Apostolis coævus, falsas revelationes ab Angelo acceptas venditans, hanc inter alias evulgavit: nimirum Justos post universalem resurrectionem cum Christo temporaliter regnaturos mille annis, saturandos omnigenis deliciis, ac voluptatibus, etiam turpibus, & illicitis. *Et quarum rerum cupiditate ipse flagrabat* (ait Dionysius Alexandrinus apud *Euseb. lib.* 3. *hist. cap.* 28.) *utpote voluptatibus corporis obnoxius, carnique addictus, in iis regnum Dei futurum fore somniavit, in ventris, & earum, quæ infra ventrem sunt, partium explenda libidine.* Addebat, instaurandam fore Jerosolymam, mactandas victimas, sabbata observanda, circumcisionem repetendam, omnesque Judaicos ritus toto illo millenario renovandos fore. Atque, ut hisce fabulis aliquam conciliaret fidem (teste laudato Dionysio) *ajunt, eum librum composuisse indito Joannis* (Evangelistæ) *nomine, dum auctoritatem figmentis suis ex Joannis nomine mutuari vellet.* Quo, & aliis a Joanne auditus, tanto horrore Cerinthum est detestatus, ut Irenæus 3. *lib. contra hæreses* apud Euseb. loco citato referat, *a D. Polycarpo se accepisse: Joannem Apostolum, cum aliquando in balneum lavandi causa introisset, & Cerinthum intus esse didicisset, statim ex eo loco fuga se proripuisse, hortatumque esse comites suos, ut idem facerent: fugiamus inquam, ne balneum corruat, in quo Cerinthus est, veritatis inimicus.*

II. Non tamen, ut a Joanne, ab omnibus horrore habitus fuit Cerinthus: placuit enim multis ejus doctrina; immo defæcatam a turpitudinibus, quibus eam suus auctor involvebat, de Millenario regno sententiam plures veterum, etiam Patres, adoptarunt, dicti propterea *Millenarii*, seu græco nomine *Chiliasta*. Inter hos fuisse S. Papiam (testis est Eusebius *lib.* 3. *hist. cap.* 53. & S. Hieronymus *Catalogo script. in Papia*) cui multi Sancti Patres adhæsere, ut S. Justinus, Irenæus, Tertullianus, Lactantius &c. Nec deerant temporibus S. Hieronymi, qui huic opinioni suffragarentur, ut asserit ipse in *præfat. ad lib.* 18. *commentariorum in Isaiam.* Quamvis, ut dixi, & inferius ostendam, hi Millenarii Patres, multum a Cerintho differrent.

III. Alii vero hoc Millenarium Christi regnum post generalem resurrectionem excluserunt quidem; verum opinati sunt, Sanctorum animas a clara visione Dei retinendas esse, quousque post generalem resurrectionem appareat Christus Judex. Opinio hæc in Christi Ecclesia multis seculis suos Patronos habuit, etiam apud Græcos: quare de ea acta quæstione in Concilio Florentino, finali decreto proscripta fuit. Hanc tamen expressis verbis proxime elapso seculo excitavit Jo: Calvinus qui *lib.* 3. *Institut. c.* 25. §. 6. sic ait: *Interea, cum Scriptura ubique jubeat, pendere ab expectatione adventus Christi, & gloria coronam eousque differat, contenti simus his finibus divinitus nobis præscriptis, animas piorum militia labore perfunctas, in beatam requiem concedere, ubi cum felici lætitia fruitionem promissæ gloriæ expectant; atque ita omnia teneri suspensa, donec Christus apparet Redemptor. Reprobit vero eamdem esse sortem, dubium non est, quam Judas Diabolis assignat, junctos catenis teneri, donec ad supplicium, cui addicti sunt, trahantur.* Quibus Calvinus sentit, manere suspensa omnia usque ad diem Judicii, & Gloriam Electis, & supplicium Reprobis.

IV. Adversus Millenarios, sive differentes Gloriam Electorum mille annos post resurrectionem, res erit in præsenti dubio. In sequenti vero reprobabimus etiam opinionem eorum, qui claram Dei Visionem solum post universale Judicium obtinendam, asserebant, & afferunt cum Calvino. Quamvis enim ab aliquibus hæc duo confundantur, revera tamen distincta, ac diversa sunt.

§. II.

Catholica veritas contra Millenarios.

V. DIco. Millenarium illud Regnum, quo cum Christo regnaturi post universalem resurrectionem fingebantur a Cerintho Sancti, fabula, immo impietas est. Probo primo. Quia ponebat, Sanctos in millenario illo carnalibus voluptatibus vacaturos, quod expresse contradicit verbis Christi *Matthæi* 22. qui dubio sibi proposito, nimirum, cujus futura esset post resurrectionem illa mulier, quæ successive plures habuisset viros, respondet vers. 30. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt, sicut Angeli Dei in Cælo*, quod repetit *Luca* 20. *vers.* 35. & 36. Queis manifeste apparet, post resurrectionem non fore nuptias, neque carnis voluptates. Immo nec ciborum usum, dicente Paulo *Rom.* 14. *vers.* 17. *Non est enim Regnum Dei esca, & potus.* Et 1. Cor. 15. v. 44. *seminatur corpus animale, surget corpus spirituale*; non quod fit transmutandum in spiritum quoad substantiam, sed quoad conditiones, & dotes, *neque enim* (ait S. Augustin. lib. 13. de Civitatem Dei cap. 22.) *ullo ligno indigebunt, quo fiat, ut nullo morbo, vel senectute inveterata moriantur: neque ullis aliis corporalibus alimentis, quibus esuriendi, ac sitiendi qualiscumque molestia devitetur.* Unde ait Christus: *sed erunt, sicut Angeli Dei in Cælo.*

VI. Secundo. Quia asserebat Cerinthus, regnum Christi fore temporaneum, nempe Millenarium, contra dictum Angeli *Luca* 1. *vers.* 32. *Regnabit in Domo Jacob in æternum, & Regni ejus non erit finis.*

VII. Tertio. Quia, ut observat S. Epiphanius *hæres.* 77. dicebat Cerinthus, post universale Judicium futurum Regnum Christi Millenarium temporale: quo quidem evoluto tempore, futurum Regnum Cæleste, in quo Electi participes erunt eorum, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit. Hoc autem est contra illud *Matth.* 25. ubi post enarratam Antichristi persecutionem, statim ultimum describitur Judicium, in quo Christus invitabit Electos ad Regnum æternum, non terrenum, & temporaneum: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum a constitutione mundi &c.* & statim subjungitur: *& ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.*

Merito igitur ad hanc insaniam Regni Christi Millenarii castigandam in Concilio Constantinopolitano I. addita fuere symbolo hæc verba: *cujus regni non erit finis*; eamque confutarunt Cajus perantiquus Scriptor, & Dionysius Alexandrinus apud Eusebium *lib.* 3. *hist. c.* 38. idem Eusebius *lib. cit. c.* 33. S. Hieronymus *lib.* 18. *comment. in Isaiam*, S. Epiphanius *hæres.* 77. & D. Augustinus *lib.* 20. *de Civitate Dei cap.* 17.

§. III.

§. III.

Millenariorum fundamenta.

VIII. CErinthiani carnis voluptates in Millenario Christi Regno futuras tuebantur illis Christi verbis *Matth.* 26. *vers.* 29. qui in ultima Cœna sic Apostolos alloquebatur. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei.* Ergo (ajebant) bibent Electi cum Christo in Regno suo vinum, & consequenter cibis, ac cæteris deliciis perfruentur. Quare Christus *Luca* 22. *vers.* 29. 30. addit: *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in Regno meo.*

IX. Respondeo primo, verba illa metaphorice sumenda esse, sicut & alia, quibus sub nomine cibi, & potus proponuntur bona alterius vitæ: nimirum, non pro cibo, & potu corporali, sed pro spirituali cujuscumque boni fruitione, & propterea vinum, quod bibiturus erat in Regno suo Christus, vocat *vinum novum*, idest vinum longe diversum a vino, quod bibebat in Cœna. Ait ergo: Non bibam in posterum de hoc vino, quod in hac Cœna bibimus, donec bibam illud longe alterius generis, longe præstantius in Cælo: Vinum, inquam, *novum*, lætitiam scilicet immortalem, *Vini* nomine adumbratam in *Psalm.* 55. *vers.* 9. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Eodem modo exponenda sunt Christi verba ex Luca similiter prolata in Cœna.

X. Neque dicatur, quod si vinum, quod tunc bibebat Christus, erat vinum proprie tale, vinum etiam proprie tale debebat esse illud, quod bibiturus erat in Regno suo.

Nam non est novum in Scriptura, ut in eadem locutione idem nomen duobus sensibus serviat, proprio, & metaphorico, Christus Matth. 8. vers. 22. *dimitte* (inquit) *mortuos sepelire mortuos suos.* Ubi *mortuos* priore loco pro veris, secundo pro mortuis metaphorice intelligit. Item Joann. 4. vers. 13. *Qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum* (ubi loquitur de aqua proprie) *Qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum* (hic accipitur aqua metaphorice). Potuit ergo Christus in priori locutionis parte loqui de vino proprie, & ex hoc, occasione sumpta, in posteriori parte transire ad loquendum de vino metaphorice, sicut ex aqua proprie tali, quam a muliere petebat, transivit ad loquendum de aqua spiritualiter sumpta.

XI. Respondeo secundo cum D. Augustino *lib.* 1. *quæst. Evangelicarum quæst.* 43. *Quod Christus vult intelligi, hoc vetus esse* (vinum) *cum illud novum dicit*: indicat enim, hominem veterem ex Adam renovandum fore per immortalitatem Corporis. Unde *cum dicit* vobiscum bibam, *etiam ipsis resurrectionem Corporum ad indicandam immortalitatem promittit.* Vobiscum *enim, non ad idem tempus, sed ad eamdem innovationem dictum, accipiendum est... Quod autem de hoc genimine vitis etiam illud novum esse dicit, significat, eadem utique corpora resurrectura secundum innovationem cælestem, qua nunc secundum terrenam vetustatem moritura sunt.* Hæc D. Augustinus.

XII. Secundum, & quidem præcipuum argumentum Millenarii desumebant ex *Cap.* 20. *Apocalipsis*, ubi legitur, Angelum apprehendisse diabolum, ipsum ligasse per annos mille, ac misisse in Infernum, & signasse, ne seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: post quos oportet, eum solvi modico tempore. Inde refert Joannes, se vidisse sedes, ac sedentes super eas animas decollatorum propter testimonium Jesu, nec adoraverunt bestiam, & vixerunt, ac regnaverunt cum Christo mille annis. Alii autem (nimirum qui Jesu testimonium non reddiderunt) dicit, quod non vixerunt, donec consummentur mille anni. Subjungit postea, hanc esse resurrectionem primam: & qui in prima resurrectione habent partem, in his secunda mors non habet potestatem: sed erunt Sacerdotes Dei, & Christi, & regnabunt cum eo mille annis, & cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes. Ex quibus Millenarii sic discurrebant. Sancti post resurrectionem mille annis cum Christo regnabunt, Sacerdotes erunt victimas immolando; ergo datur Millenarium Sanctorum Regnum, ut asseritur a Cerintho.

XIII. Obscurissimum sane Oraculum, quod per aliquot secula anxios, & suspensos tenuit Patres. Illud tamen Millenarius non favere pro viribus ostendam. In primis enim, si Oraculi verba ad litteram intelligantur, indicant, regnum Millenarium futurum ante universalem resurrectionem, & Judicium, non post, ut volebant Cerinthiani: quia elapsis mille annis dicitur de carcere solvendus Satanas modico tempore; quod eveniet tempore persecutionis Antichristi.

XIV. Respondetur ergo cum S. Augustino *lib.* 20. *de Civitate Dei cap.* 7. mille annos, quibus ligabitur Satanas, & Sancti cum Christo regnabunt, designare totum tempus a Christi Passione ad Antichristi adventum. Diabolus enim toto hoc tempore ligatus, adveniente Antichristo, modico tempore solvetur, durante nimirum ejus persecutione usque ad carnis resurrectionem, & universale Judicium, quod tempus erit vulgo trium annorum, & sex mensium spatium. Ita Sanctum Augustinus citatus *cap.* 8. nam tribus annis, & sex mensibus legitur totis suis, suorumque viribus sævituros.

XV. Huic interpretationi solum obstare potest, a Christi Passione ad finem mundi, seu Antichristi adventum plusquam mille annos effluxuros. Verum non est novum in Scripturis, numero Millenario longum tempus, licet definitum, designari, immo *Mille* aliquando sumi pro *omni*. Ita S. Augustinus loco citato *cap.* 7. *mille* (inquit) *annos pro annis omnibus hujus seculi posuit, ut perfecto numero notaretur hujus temporis plenitudo... Porro si centum ipsa pro universitate aliquando ponuntur, quale illud est, quod Dominus omnia sua dimittenti, & eum sequenti promisit dicens*: Accipiet in hoc seculo centuplum (Matth. 19. 29.) *Quod exponens quidam modo Apostolus* 2. *Cor.* 6. 10. *ait*: Quasi nihil habentes, & omnia possidentes... *Quanto magis mille pro universitate ponuntur, ubi est soliditas ipsius denarii quadratura? Unde nec illud melius intelligitur, quod in Psalmo* 104. 8. *legitur*: Memor fuit in seculum testamenti sui, verbi, quod mandavit in mille generationes: *idest in omnes.*

XVI. Quomodo autem dicatur Diabolus toto hoc tempore ligatus, ne seducat, cum tamen multos de regeneratis seducat. Respondet idem S. Augustinus eodem *cap.* 7. Diabolum & nunc quidem seducere aliquos, sed non ut ante Christum, quo tempore seductas tenebat Gentes, idest Gentiles, ex quibus modo constituitur Ecclesia, *Ad hoc ergo ligatus est Diabolus, & inclusus in abysso, ut jam non seducat gentes, ex quibus constat Ecclesia, quas antea seductas tenebat, antequam esset Ecclesia. Nec enim dictum est*, ut non seduceret aliquem, *sed ut* non seduceret, *inquit*, jam gentes; *in quibus Ecclesiam procul dubio voluit intelligi.*

XVII. Hoc ergo tempore, quo durabit in Terris Ecclesia a Christo passo ad Christum Judicem, Sancti, nimirum Electi, regnant cum Christo, immo sunt regnum Christi, non terrenum, sed Spirituale, ad differentiam Reproborum, qui hic non vivunt, nec cum Christo regnant. Hæc autem, ait Joannes, est resurrectio prima, idest resurrectio animæ; & Sanctus, qui habet in hac prima resurrectione partem, *idest particeps ejus est. Ipse autem est particeps ejus, qui non solum a morte, qua in peccatis est, revivisceit, verum etiam in eo, quod revixerit, permanebit.* In isto inquit, secunda mors, quæ est æterna damnatio, non habet potestatem. Hæc S. August. *c.* 9.

XVIII. Porro Electi, qui cum Christo regnabunt, & quibus dabitur judicium sedentibus super sedes, & erunt Sacerdotes Dei: quinam erunt? S. Augustinus *cap.* 9. & 10. putat, per Judicium, & per Sedes non esse accipiendum ultimum Judicium, sed Sedes Præpositorum, & ipsos Præpositos, per quos Ecclesia nunc gubernatur, quibus judicandi facultas data fuit, cum dictum est *Matth.* 18. *vers.* 18. *Quæ ligaveritis in terra &c.* erunt autem Sacerdotes Dei, & Christi, quia Deo, & Christo offerent victimas, non legales, & sensibiles, ut putant Cerinthiani, sed spirituales. Et in hoc Sacerdotes erunt non soli Episcopi, & Presbyteri, sed omnes Christiani *propter mysticum Chrisma, sic omnes Sacerdotes, quoniam membra sunt unius Sacerdotis.* Ita exponit hunc textum S. Augustinus, in quo immorari dignum fuit, ut appareat, quam infeliciter suo regno Millenario post ultimam resurrectionem futuro illum aptaverint Cerinthiani.

XIX. Tertio potest opponi. Non est damnanda erroris sententia, quam Patres priorum seculorum propugnarunt; atqui Cerinthi sententiam de Millenario Christo regno Patres priorum seculorum propugnarunt; ergo non est erroris insimulanda. Min. probatur. Hæc enim sententia (teste Eusebio *lib.* 3. *hist. cap.* 33. & S. Hieronym. *in Catalog. Script. Eccles.*) fuit S. Papiæ, rursus S. Justini *Dialog. cum Triphone pag.* 306. *S. Irenæi lib.* 5. *adversus hæres. cap.* 32. *&c.* Tertulliani *adversus Marcionem lib.* 3. *cap.* 34. Lactantii Firmiani *lib.* 7. *divin. Institut. cap.* 24. & 36. & aliorum.

XX. Fateor, præfatos Patres ægre posse in hac parte ab omni nota excusari. Decepti nimirum quibusdam sermonibus apocryphis, quos tamquam sermones Domini sibi a Joanne Evangelista communicatos Papias sparserat: moti insuper verbis supra relatis ex *cap.* 20. Apocalypsis, Isaiæ, aliorumque Prophetarum, ut videre est apud Irenæum locis allatis, & Traditione antiqua Judæorum male interpretantium ea oracula, quibus agitur de Regno Christi, ut ait Eusebius *lib.* 3. *hist. cap.* 34. in sententiam de Millenario Regno propenderunt.

Verum cum Cerinthianis confundendi non sunt. Primo quia præfati Patres de restauratione Templi Hierosolymitani, Circumcisionis, aliarumque legalium Cæremoniarum nec verbum faciunt. Hic enim fuit Cerinthi singularis error nimis Judaice sapientis. Secundo Cerinthus in Millenario suo Regno non solum omne voluntatis corporeæ genus, sed & effussissimam libidinum omnium intemperiem admisit: Patres vero delicias quidem, etiam corporeas, illi Christi regno asserebant, sed moderatas, & quæ decerent Sanctos. Quapropter S. Hieronymus in *cap.* 19. *Jeremiæ* advertens hoc discrimen, scribit, se damnare haud posse, licet hæc ipse non sequatur. Et S. Augustinus *lib.* 20. *de Civit. Dei cap.* 7. duplicem Millenariorum sententiam fuisse, docet. Primam eorum, qui spiritale penitus illud regnum futurum esse, contenderent, quam tolerabilem utcumque dicit, sibique aliquando non displicuisse. Alteram prorsus ridiculam eorum, qui regnum illud fædissimis deliciis affluens sperarent aliquando constituendum.

XXI. Sed dices. Ergo saltem Millenarium regnum, ut asserebatur a Patribus, credi debet traditum a Christo Domino, juxta regulam Tertulliani *lib. de præscript. cap.* 31. *Id est Dominicum & verum, quod est prius traditum: id autem extraneum, & falsum, quod sit posterius immissum.*

XXII. Nego illatum; ut enim aliquid creditur vere traditum, servanda est insuper regula Vincentii Lirinensis in commentario num. 2. nimirum: *quod semper, quod ubique quod ab omnibus traditum sit.* Et D. Augustini lib. 2. *de Baptismo contra Donatistas cap.* 7. quod *per universam custoditur Ecclesiam.* Cum ergo nec semper, nec ubique, neque ab omnibus, nec

per universam Ecclesiam opinio illa de Millenario Christi regno custodita, & tradita sit: inde non est censenda traditio Dominica. Nam loquendo etiam de primis seculis, fatetur S. Justinus Dialogo *cum Triphone* citato, multos etiam, qui puræ, piæque sunt Christianorum sententiæ, Regnum illud Millenarium non agnoscere. Quod nec S. Irenæus negat, esto eos hæreticos, & ignaros perperam vocet. Id etiam indicat Lactantius *lib. 7. Institut. cap. 26.* Hoc Millenarium regnum aperte oppugnarunt Cajus, & Dionysius Alexandrinus apud Eusebium supra relatum, Eusebius ipse, aliique. Non habet igitur veræ traditionis characterem, quod sit ab omnibus.

XXIII. Rursus neque omnes pro hac opinione citati Patres ipsam eo lem modo defensarunt. Quidam enim mere corporeas; alii spirituales dumtaxat delicias in regno illo degustandas esse, asserebant. Ita Tertullianus *lib. 3. contra Marcionem cap. 14.* Alii hoc inter Dei secreta reponunt. Deerat ergo etiam hic character veræ traditionis, qui est consensio in modo eam exponendi.

Deest tandem perpetuitas, quia temporis tractu, melius cognita veritate, universa Ecclesia hoc Millenarium Christi regnum tamquam fabulam repudiavit, & inter errores amandavit.

DUBIUM III.

An Visio Beatifica, & clara Dei differenda sit Sanctis usque post extremum Judicii diem.

§. I.

Quædam præmittenda.

I. OPinio de differenda usque post extremi & universalis Judicii diem beata Dei visione, per multa secula locum obtinuit in Ecclesia Christi. Quidam eam confundunt cum opinione Millenariorum supra rejecta, sed perperam, ut superius tetigi. Nam esto omnes conveniant, Sanctos non statim post mortem visuros Deum, discrepant tamen, quod Millenarii negabant, adhuc post diem Judicii obtinendam fore claram Dei visionem, sed post mille annos a Judicii die eam futuram, putabant: asserebant enim in Judicii die futuram primam resurrectionem: inde inchoandum regnum Millenarium, quo expleto, Sanctos participes futuros eorum, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit. Hinc S. Irenæus, qui, ut vidimus, Millenarius fuit, tres animarum Sanctorum stationes distinguit. Primam in loco quodam invisibili, in quo detineri eas contendit ad resurrectionis usque diem, Alteram in terrena Jerusalem instaurata, & renovata, vel in Paradiso terreno, ubi sub imperio Christi in summa quiete, & rerum secundarum affluentia degentes mille annis, & ex visione Domini crescentes, per ipsum assuescent ad gloriam Dei Patris. Tertiam demum in regno Cælorum, in quo Patris ipsius conspectu æternum fruentur. Ajebat enim, non decere Discipulos prius in Cælum conscendere, quam Magister ipse conscenderit. Sicut ergo Christus non statim post resurrectionem evolans abiit, sed hic in terris mansit post resurrectionem usque ad tempus definitum suæ ascensionis; sic & nos &c.

II. Secernenda igitur est Millenariorum sententia ab opinione eorum, qui tuebantur, Sanctorum Animas Deum clare non visuras nisi post universalem resurrectionem. Opinio hæc, esto antiqua, excitata tamen fuit magna contentione anno 1333. sedente Joanne XXII. qui Scripturæ sacræ, & Patrum dicta in utramque partem dicitur coram Cardinalibus protulisse, jussis etiam omnibus Ecclesiæ Præsulibus, & Doctoribus quæstionem hanc diligentissime excutere. An vero Joannes ipse revera fuerit in errore, Animarum Sanctarum beatitudinem differendam esse usque post Judicii finalis diem, ut aliqui ei appingunt, inferius examinabimus. Modo ad veritatem Catholicam statuendam procedamus.

§. II.

Statuitur veritas, & probatur.

III. DIco. Sanctorum Animæ, quibus nihil post hanc vitam luendum superest, statim ac solutæ a corporibus ad æternam Dei Visionem Beatificam evolant; ideoque falsum est, eam illis differri usque post Judicium universale. Ita statutum fuit in Florentino *sess. ultima* in Decreto Unionis. *Definimus, animas illorum, qui post baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrunt, eas etiam Animas, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel iisdem exules corporibus sunt purgatæ, in Cælum sine mora recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum, & unum.* Quod etiam statuit Tridentinum *sess. 25. de invocatione Sanctorum* dicens: *Illos etiam, qui negant Sanctos æternæ felicitate fruentes invocandos esse &c. omnino damnandos esse, prout jam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia.* Et *sess. 15. de peccat. origin.* prius sanxerat: *in renatis nihil esse, quod eos ab ingressu Cæli removeat.* De hoc Innocentius III. in Canone *Apostolicam*, & uberius Benedictus XI. sive XII. in sua Bulla, quæ incipit: *Benedictus Deus in donis suis.*

IV. Probatur autem hæc veritas primo testimonio Christi e Cruce Latroni dicentis (Lucæ 23. vers. 43.) *hodie mecum eris in Paradiso*, ubi D. Augustinus in Psalm. 39. num. 15. *salutem suam* (Latro) *longe futuram sperabat, & post longum tempus accipere contentus erat, in longum sperabat, dies non est dilatus. Ille dixit:* memento mei, cum veneris in regnum tuum: *Ille respondit*: Amen dico tibi: *hodie* mecum eris in Paradiso . . . *hodie mecum in ligno Crucis: hodie mecum in regno futuris.*

V. Contra hunc textum obstat primo, non esse certum nomine Paradisi promissi a Christo Latroni esse intelligendum Regnum Cælorum, seu vitam æternam cum visione beata, & non potius vel Paradisum Terrestrem, vel Sinum Abrahæ. Alias

Secundo. Non verificarentur illa verba: *hodie mecum eris*. Nam Christus illa die non fuit in Paradiso Beatorum, sed in sepulchro secundum Corpus, & in Limbo Patrum secundum Animam.

Tertio. Nil prohibet; vocem illam *hodie* conjungi cum verbo *dico*, ita, ut sensus sit, *Amen dico tibi hodie*. Deinde fiat punctatio. *Mecum eris* (suo tempore) *in Paradiso.*

VI. Nullum tamen horum evincit. Non primum. Tum quia Latro petebat Regnum illud, quod a Christo audierat promissum credentibus in eum; hoc autem non erat, nec Paradisus terrestris, nec sinus Abrahæ, sed gloria beata in regno Cælesti Patris sui; ergo ut promissio responderet petitioni, hoc promisit. Tum quia Christus promisit Latroni Regnum, ad quod ipse erat ascensurus, quod petebat Latro illis verbis: *dum veneris in Regnum tuum*: Christus autem ascendit in Cælum, ut ibi sederet ad dexteram Patris; ergo dum ei respondit: *hodie mecum eris*, aut promissis non stetit, aut eadem die Latronem secum fecit beatum.

VII. Non evincit secundum, esto enim illa eadem die Christus, quatenus homo, non fuerit in gloria cum Patre, sed in sepulcro quoad corpus, & apud inferos quoad animam, tamen quatenus Deus eadem die, sicut semper, erat in Cælo, & ubique. Ita sanctus Augustinus *Epist. 187.* quondam 57. *ad Dardanum cap. 3. & tract. III. in Joann. num. 2.* his verbis: *Qui enim homini pœnaliter pendenti, & salubriter confitenti ait: hodie mecum eris in Paradiso: secundum id, quod homo erat, anima ejus ipso die futura fuerat in inferno; caro in sepulcro: secundum autem id, quod Deus erat, utique & in Paradiso erat. Et ideo Latronis anima a pristinis sceleribus absoluta, & illius munere jam beata, quamvis ubique, sicut ille, esse non poterat, tamen etiam ipso die cum illo in Paradiso esse poterat: unde ille, qui ubique semper est, non recesserat . . .* unde *addidit* mecum: *nam & miseri esse possunt, ubi est ille, quoniam quicumque ubicumque fuerint, est & ille; sed Beati soli sunt cum illo, quia Beati esse non possunt, nisi ex illo.* Idem asserit Magister sentent. *in dist. 22. §. hic quæritur*, & D. Thom. ibi *quæst. 2. artic. 1. quæstiuncula 3. ad 3.* his verbis: *Paradisus est triplex. Unus Paradisus terrestris, in quo Adam positus est. Alius corporalis Cælestis, scilicet Cælum Empyreum. Alius spiritualis, scilicet Gloria de Visione Dei: & de isto Paradiso intelligitur quod Dominus Latroni dixit: quia statim peracta Passione, & ipse Latro, & omnes, qui in Limbo Patrum erant, Deum per essentiam viderunt.* En ergo, quomodo Latro eadem die fuit in Paradiso cum Christo, quia licet non fuerit cum eo in Cælo Empyreo, ad quod nonnisi post quadraginta dies ascendit, fuit tamen eadem die cum omnibus qui in Limbo erant, Beatus per Visionem Divinæ essentiæ, qua Beatus erat Christus, etiam ut Homo, ab instanti suæ Conceptionis.

XIII. Multo minus evincit tertium, quia in omnibus Codicibus punctatio non est inter *hodie*, & *mecum*, nec tò *hodie* conjungitur cum tò *dico*, sed cum tò *mecum*; nec oportebat, ut Christus proferret: *Dico tibi hodie*; Latro enim audiebat Christum ea die loquentem; sed petebat, ut secum eum vellet habere, cum venturus esset in regnum suum, quod sciebat statim post mortem secuturum; Quare Christus respondens *hodie mecum eris &c.* nil aliud voluit indicare, nisi *hodie* seu hac eadem die, qua mecum a vinculis solutos ad Gloriam æternam, & visionem Patris mei adducam Patres tuos, mecum adducam & te.

IX. Probatur secundo ex illis Pauli verbis Philipp. 2. 23. *coarctor autem e duobus: desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo.* Ubi desiderabat Apostolus mortem, ut post eam posset esse cum Christo, utique in Cælis; unde Chrysostomus super hæc verba homil. 4. *Quid dicis* (inquit) *Paule? Quam hinc abiens in ipsum Cælum migraturus sis, atque cum Christo futurus, ignoras, quid eligere debeas?*

Probatur tertio ex illo Psalmi 126. *Cum dederit dilectis suis somnum: ecce hæreditas Domini*. Ubi per *somnum* intelligitur mors, per *hæreditatem* vita æterna, & tò *ecce* indicat, post mortem dilectorum Dei, confestim secuturam hæreditatem gloriæ. Hinc Divus Augustinus in dictum Psalmum num. 7. *omnes enim* (inquit) *surgent, sed non quomodo dilecti ejus . . . resurgent illi ad pœnas, resurgimus, nos, quomodo resurrexit Dominus noster, ut sequamur caput nostrum, si membra ejus sumus.*

XI. Hinc instituitur argumentum a pari. Impiis post mortem statim aderit pœna gehennæ (quidquid in contrarium obstrepat Calvinus) juxta illud Job 21. vers. 23. *ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad Infernum descendunt*. Et Lucæ 16. vers. 22. *mortuus est dives, & sepultus est in Inferno*. Ergo justis ab omni labe purgatis statim post mortem aderit hæreditas vitæ æternæ: Deus enim citior non est ad puniendum, quam ad præmiandum, seu miserendum. Propterea D. Chrysostomus *homil. 3. in Epist. ad Philipp. Gaudeamus* (inquit) *propter justos. non solum viventes, sed mortuos . . . . Peccatores, ubi fuerint, procul a rege sunt, atque ideo digni, qui deflentur. Justi autem, sive hic, sive in futuro seculo fuerint, cum rege sunt: illic tamen magis, ac propius, non per successum ac fidem, sed facie ad faciem.*

XII. Denique probatur. Christus venerat, Cælum per Adæ peccatum toti generi humano clausum reserare, hominem in æternæ hæreditatis jura restituere, & Sanctos Patres e carceris tenebris eruere. Unde *Zachar. 9.* vers. 11. *Tu autem in sanguine Testamenti tui eduxisti vinctos tuos de lacu*. Et *Coloss. 2. vers. 14.* de Christo dicit Paulus, quod sua morte delevit, *quod adversus nos erat Chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio affigens illud Cruci*. Si ergo venerat Christus, liberare antiquos Patres de lacu, idest de Lymbo, in quo carentia visionis Dei, ceu pœna damni tenebantur; & de facto ad eos liberandos descendit: quid egisset erga illos, aut quomodo eos liberasset a pœna, si Dei beatifica visione eos non donasset? Certe qui liberat a cæcitate, seu carentia visus, aliter hoc facere nequit, nisi ei donando visum. Si enim reliquisset Patres in statu in quo eos invenerat, quomodo eduxisset de lacu? quomodo liberasset? Hinc Paulus ad Ephes. 4. vers. 8. *Christus* (inquit) *ascendens in altum, captivum duxit captivitatem*. Ubi Chrysostomus homil. 11. *Vides* (ait) *spolia, & prædam? Sicut ergo triumphatores solent eos, quos a captivitate liberarunt, secum triumphali more in Patriam adducere; sic Deus triumphator de Diabolo, peccato, & morte, eos, quos liberaverat, secum in Cælestem Patriam adduxit.*

Rursus si Christus delevit chirographum exilii a Cælesti Patria, debuit ad eandem reditum nobis patefacere; quid enim contulisset, si adhuc exules, deleto chirographo, reliquisset? Deleto chirographo debiti, statim debitor a debito solvitur: deleto decreto exilii, statim potest in Patriam exul reverti. Ubi *superabundavit delictum, superabundavit & gratia* Rom. 5. vers. 20. Quomodo autem superabundasset gratia, si aditus ad beatitudinem, qui delicto clausus fuerat, differendus erat ad diem extremum? Si ergo *unius delicto mors regnavit per unum* (inquit Paulus ibid. vers. 27.) *multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Jesum Christum*. Quapropter Chrysostomus (homil. 10. ibi) *illud quidem* (inquit, peccatum) *a præsenti vita ejecit: gratia autem ubi advenit, non præsentem tantum, sed immortalem, ac sempiternam nobis largita est vitam. Horum autem omnium conciliator nobis est Christus.*

§. III.

Respondetur Objectis.

XIII. QUi tuebantur, Justorum beatitudinem differendam esse post extremum Judicium, movebantur primo ex dicto Pauli ad *Hebr. cap. 11.* ubi recensitis pluribus viris Sanctis, qui perfectam fidem habuerunt, & ipsa fide vicerunt regna, subdit *vers. 13. Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non accepis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini, & hospites sunt super terram*. Ergo Sancti licet in fide perfecti, non tamen statim post mortem recipient repromissiones, sed eas a longe aspicientes erunt sicut peregrini, & hospites usque ad ultimam illam diem, qua eis dicet Christus: *Venite benedicti Patris mei, &c.* Matth. 25. vers. 34. & Reprobis *vers. 41. discedite a me maledicti &c.*

XIV. Respondeo primo, nomine repromissionum non intelligere hic Paulum gloriam beatam, sed Terram promissionis, quam cum Abraham, Isaac, & Jacob, dum viverent, non accepissent, a longe aspicientes, ut navigantes terram desideratam, a longe salutabant. Mortui sunt in fide promissionem illam in posteris suis implendam. Interim dum viverent, se hospites, & peregrinos super terram confitebantur. Ut de Abraham legitur *Genes. 23. vers. 4.* & de Jacob *Genes. 47. vers. 8.*

XV. Respondeo secundo, ibi sermonem esse de antiquis Patriarchis, qui ante Christum cum fide in ipsum mortui sunt. Hi certe non acceperunt, dum viverent, repromissionem de Messia, nec post mortem vitam æternam, sed utrumque a longe salutabant. Unde D. Thomas ibi *lect. 4. Et salutantes* (inquit) *idest venerantes. Et loquitur secundum Chrysostomum ad similitudinem nautarum, qui quando primo vident portum, prorumpunt in laudem, & salutant Civitatem, ad quam vadunt. Ita Sancti Patres videntes per fidem Christum venturum, & gloriam, quam per ipsum consecuturi erant, salutabant, idest venerabantur ipsum.* Unde Paulus non est contra nos, qui loquitur de animabus, non Sanctorum Patrum ante Christum (hos enim scimus, non habuisse introitum ad gloriam ante ipsum) sed de animabus Justorum purgatis, morientium post Christum.

XVI. Movebantur secundo ex alio dicto Pauli 2. ad Timoth. cap. 4. vers. 7. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex; non solum autem mihi, sed & iis, qui diligunt adventum ejus*. Ergo coronam justitiæ idest gloriam expectabat Paulus sibi reddendam solum in illa die, qua Christus venturus est justus judex.

XVII. Respondeo cum D. Thoma ibi *lect. 2.* quod *Corona gloriæ est duplex: alia animæ, & hæc redditur Sanctis in illa idest in morte: unde hic dicit*: Tempus resolutionis meæ instat. 2. *Cor. 5.* Si terrestris Domus nostra hujus habitationis dissolvatur ædificationem habemus ex Deo. *Alia est corporis: & hæc reddetur in illa die, scilicet judicii*. Hæc D. Thomas. De utraque loquitur Paulus. Unde beatitudo animæ habebitur statim post mortem, beatitudo autem etiam Corporis solum in adventu Judicis omnium hominum.

XVIII. Movebantur tertio, quia Christus non ascendit ad Cælos statim post mortem, sed tantum post resurrectionem suam; ergo homines prædestinati per Christum, qui debent conformes fieri imagini filii sui, non ascendent in Cælum, nisi post resurrectionem. Ita loquebatur S. Irenæus *lib. 5. contra hæres. cap. 31.* dicens: *Quomodo ergo magister noster non statim avolans abiit, sed justinens definitum a Patre resurrectionis suæ tempus . . . post triduum resurgens, assumptus est: sic & nos sustinere debemus definitum a Deo resurrectionis nostræ tempus prænunciatum a Prophetis, & sic resurgentes assumi quotquot Dominus ad hoc dignos habuerit.*

XIX. Respondeo, hoc argumento solum evinci, quod sicut Christus solum post resurrectionem assumptus est in Cælum, non solum quoad animam, sed etiam quoad corpus; sic & nos, quantum ad animam, & corpus assumendi non erimus, nisi post universalem resurrectionem. Immo sicut Christus statim post passionem (immo & ante) quoad animam fuit beatus: ita & ii, qui prædestinati sunt, conformes fieri imagini ejus, statim post hujus vitæ passiones, & mortem deberent secundum animam glorificari. Decuit ergo ut Christus post mortem non statim ascenderet in Cælum. Primo, ut sua manifestatione consolaretur Patres antiquos, eosque liberaret. Secundo, ut fidem suæ resurrectionis Apostolis asseret, cum ipsis conversando. Tertio, ut cum illis loqueretur de Ecclesia fundanda: unde dicitur *Actor. 1. vers. 3. præbuit se ipsum vivum, post passionem suam in multis argumentis per dies quadraginta apparens eis, & loquens de Regno Dei.*

XX. Movebantur quarto ex illo Matth. 25. vers. 24. *Tunc* (idest in die Judicii, ut fatentur omnes Expositores) *dicet Rex his, qui a dextris erunt: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum a constitutione mundi*. Ergo in die Judicii, non ante, Electi intrabunt in possessionem Gloriæ: *Venite* enim dici non potest, nisi his, qui foris sunt, & *Possidete*, aut *percipite*, nisi his, qui nondum habent, sed expectant.

XXI. Respondetur, Christum dicturum *Venite, possidete*: non ut inde colligamus, animas Sanctas tunc primo recepturas præmium, quod antea non habebant, sed ut sciamus, illud tunc recepturas cum publico honore, ac pompa solemni; sicut Reprobi tunc recipient cum publica ignominia, & confusione æternum supplicium. Alioquin si tunc primo Electi reciperent æternum præmium, diei deberet etiam, tunc primo Reprobos addicendos æterno supplicio; quod esto Calvinus admittat; Adversarii tamen negabant, volentes, differri quidem Electis præmium, sed non pœnam Reprobis.

XXII. Movebantur quinto ex illo 1. Joann. 3. vers. 2. *Charissimi nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit, quod erimus. Scimus, quoniam, cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est*. Ergo non videbimus eum, nisi cum apparuerit, quod erit in Judicio extremo.

XXIII. Respondeo primo, Joannem loqui de nobis viatoribus, qui nunc Filii Dei sumus, & nondum apparuit, dum sumus in hac vita, quid erimus. Et solum scimus, quod, cum apparuerit Christus in gloria, similes ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est: non dicit autem Joannes, non esse Christum apparituram in gloria, nisi in die extremo. Vel si loquatur de apparitione in die extremo: dico secundo, quod exponi debet de apparitione publica, & solemni in carne visibili; tunc enim apparebit, non nobis solum, sed omnibus, quid sumus, & quid erimus.

XXIV. Movebantur sexto ex Apocalypsis *cap. 6.* ubi aperte dicitur, animas Martyrum non visuras Deum, antequam Martyrum numerus compleatur. *Versu enim 9.* cum Agnus aperuisset quintum sigillum: *vidi*, inquit Joannes) *subtus altare animas interfectorum propter Verbum Dei . . . & clamabant voce magna dicentes. Usquequo Domine, Sanctus, & verus, non judicas, & non vindicas sanguinem nostrum . . .* Et *vers. 11.* sequitur, *& datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt, sicut illi*: nimirum ab Antichristo, cujus sævitia complebitur tempus, & numerus Martyrum. Ergo &c.

XXV. Respondeo, dicta verba non esse intelligenda de beatitudine animæ, quasi quod hæc animabus Martyrum sit differenda, donec compleatur numerus electorum, seu Martyrum. Nam *capite sequenti vers. 9.* animæ illæ, quæ sub altari clamabant, & quibus datæ fuerant stolæ albæ, apparent stantes ante Thronum Dei in conspectu Agni amictæ stolis albis, & consequenter jam fruentes Beatitudine. Igitur verba illa referenda sunt ad unionem earumdem cum corporibus suis; pro qua obtinenda requiescere debent adhuc modicum tempus, donec compleantur conservi earum, quod quidem complementum non habebitur, nisi in die ultimo; In cujus signum inducuntur clamantes sub altari, sub quo recondi solebant Martyrum corpora, quasi nomine istorum, in quibus Martyrium passæ erant, beatitudinem postulantes. Hinc D. Thom. *in 4. dist. 45. quæst. 3. art. 3. ad 1. Illa* (inquit, *oratio Martyrum non est aliud, quam eorum desiderium de obtinenda stola corporis, & societate Sanctorum, qui salvandi sunt, & consensus, quo consentiunt divinæ justitiæ punienti malos.*

§. IV.

Joannes XXII. vindicatur.

XXVI. HAdrianus Papa VI. in 4. *sent. de ministro confirm.* agens, & Jo: Gerson Cancellarius Parif. *serm. de festo Pascha* imponunt Joanni XXII. quod tenuerit, & docuerit, animas purgatas ante finale Judicium non habere stolam gloriæ, seu facialem visionem Dei. Hinc modo quærimus; an dictus Pontifex hanc opinionem, seu melius errorem asserendo defensarit.

Controversia hæc, ut §. 1. Indicavi, in Curia Pontificia anno 1333. magna contentione cepta est agitari. De hoc Joannes XXII. in suis ad Cardinales collationibus Scripturæ Sacræ oracula, & Patrum dicta in utramque protulit partem, ac jussis Cardinalibus, Præsulibus, cæterisque Doctoribus, ut quæstionem exactissime discuterent, libellum etiam ea de re ad Petrum Rogerii Archiepiscopum Rotomagensem transmisit. Ita Odoricus Raynaldus ex ipsius Joannis Regesto, & Joanne Villani *lib.* 10. *cap.* 230. & Ptolæmeo Lucensi *Hist. Eccles. lib.* 24. *cap.* 42. Hinc percrebuit rumor in Galliis, Joann. XXII. in sententia esse, justorum purgatas animas non visuras Deum facie ad faciem, nisi post finale Judicium: adeo, ut Philippus Rex, referente Joanne Villani, suis litteris contra id sentientes excesserit. Qua de re certior factus Pontifex, data ad Regem Epistola, quæ legitur apud prælaudatum Raynaldum ad ann. 1333. *num.* 46. conquestus est. His positis, quærimus, an Joannes revera fuerit tali errore maculatus.

XXVII. Dico. Joannes XXII. nunquam assertive docuit, animas Sanctas usque ad supremum Judicii diem visione beatifica Dei non fruituras; proposuit quidem, eam disputari, ut veritate comperta, posset eam sedes Apostolica definire. Hoc probant verba ipsius Joannis in supra indicata Epistola ad Philippum Francorum Regem, qua ipsum rogat, ut permittat disputare, & prædicare Magistris Parisiensibus, quod sibi *juxta doctrinam Evangelicam, & Apostolicam, disputandum videbitur, donec aliud ordinatum per sedem fuerit Apostolicam, & declaratum. Sic enim ad veritatem quæstionis prædictæ poterit promptius perveniri.*

XXVII. Idem eruitur ex testimonio Magistrorum Parisiensium, qui requisiti super hac quæstione a Rege, ut suam mentem aperirent, litteris ad ipsum Regem datis, quarum autographum in Archivio Majoris Conventus Fratrum Prædicatorum Parisiensium, & in Scriniis Theologicæ Facultatis asservatur, hæc de Joanne scribunt: *Advertentes, quod multorum fide dignorum relatione audivimus, quod quidquid in hac materia sua Sanctitas dixit, non asserendo, seu opinando protulit, sed solummodo recitando &c.*

XXIX. Hoc idem protestatum fuisse Joannem ipsum, testatur Benedictus XII. ejus successor suo diplomate incipiente *Benedictus Deus &c.* ubi refert, quod audiens Joannes, multos hac in re non bene de ipso cogitare, *volens verbis, & linguis malignantium obviare, anno Domini* 1334. *indict.* 2. *die* 3. *Januarii S. R. E. Cardinalibus de quorum numero tunc eramus, multisque Prælatis, in sacra Theologia Magistris, atque Personis, & Tabellionibus publicis in Consistorio Apostolico coram eo personaliter constitutis, dixit, asseruit, & protestatus est sub hac forma.*

„ Ne quis sinistre interpretari possit, nos sensisse aliquid
„ aut sentire, quod Scripturæ Sacræ obviet, aut fidei ortho-
„ doxæ, dicimus, & protestamur expresse &c. quod quidquid
„ in quæstione, seu materia visionis animarum, videlicet, an
„ animæ a peccatis & pœnis peccatorum purgatæ videant di-
„ vinam essentiam illa visione, quam Apostolus vocat facia-
„ lem; seu quæcumque alia de ista materia in sermonibus,
„ & collationibus nostris diximus, allegavimus, seu proposui-
„ mus, non intendentes aliquid determinare, vel decidere,
„ seu credere, quod esset quovis modo Scripturæ Sacræ ob-
„ vium, vel contrarium fidei orthodoxæ: sed illud solum te-
„ nere, & credere, quod & Scripturæ Sacræ potest, & po-
„ terat, & Catholicæ fidei convenire. Et si forsan in præ-
„ dictis sermonibus, vel collationibus aliqua diximus, quæ
„ vel Scripturæ Sacræ, seu fidei orthodoxæ, quovis modo es-
„ sent, vel viderentur obvia, ipsa præter intentionem a no-
„ bis fuisse prolata dicimus, & asserimus, eaque revocamus
„ expresse, non intendentes illis adhærere, nec ea in præsenti
„ defendere, nec etiam in futuro. Hæc Joannis Verba in
„ præfato diplomate.

XXX. Quam declarationem apertius etiam repetivit lethali infirmitate correptus eidem Benedicti XII. diplomati laudato insertam, ubi hæc habet: *Ne super iis, quæ de animabus purgatis separatis a corporibus &c. sæpius dicta sunt, aliter quam per nos dicta, & intellecta fuerant, & intelligantur, & dicantur, auribus fidelium valeant inculcari: ecce quod nostram intentionem, quam cum Sancta Ecclesia Catholica circa hæc habemus, & habuimus serie præsentium, ut sequitur, declaramus. Fatemur siquidem, & credimus, quod animæ purgatæ separatæ a corporibus sunt in Cælo, Cælorum Regno, & Paradiso, & cum Christo in consortio Angelorum congregatæ, & vident Deum, ac divinam essentiam facie ad faciem clare &c.* Quibus & præcedentibus obstruuntur ora aliquorum asserentium, Joannem mordicus, atque obstinatius hunc errorem ad mortem usque sustinuisse, eumque definire paratum, nisi morte præventus fuisset.

XXXI. Porro si hæc non sufficerent, adeatur ejusdem Joannis XXII. Bulla Canonizationis S. Thomæ Aquinatis. In ea legitur, *Cælum credentibus, & humilibus patere, a Christo in Cælum ascendente reseratam, dudum clausam in se credentibus Januam Paradisi. S. Thomam devicto, triumphatoque mundo, in perpetuas æternitates receptum in Patria, ejus animam Cælum possidere, & in Cælestibus agminibus positum Deum glorificare.* Adeatur Bulla Canonizationis S. Ludovici Tolosani, ubi inter alia legitur: *Tandem gloriosam resolutus in mortem, qui hic vivus ambulavit in innocentia in medio domus suæ, ad Deum suum contemplandum in gaudio facie revelata in sua innocentia est ingressus.* Adeatur quoque diploma Canonizationis S. Thomæ Herfordiensis. Ita ne locutus fuisset Joannes, si Sanctorum beatitudinem ad diem usque extremi Judicii differendum credidisset?

XXXII. Hæc pro veritate dicta sint. Cæterum etsi Joannes in eam sententiam propendisset; Quid inde? Quæstio tunc temporis pro utraque parte libera erat, pro utraque videbatur loqui Scriptura, pro utraque aderant Patres; nihil Ecclesia statuerat. Loquebatur insuper Joannes ex suo privato sensu, non asserens, sed ambigens, si quid contra veritatem dixisset nedum paratus corrigere, sed corrigens. Quid ergo ulterius a fideli Viro expectandum? Quid inde præjudicium Cathedræ Apostolicæ, cum illam opinionem esto animo tenuisset, ut dogma ab Ecclesia tenendum non proposuerit.

XXXIII. Respondendum modo est ad id, quod ex Hadriano, & Gersone superius attulimus. Dico ergo primo. Prius credendum esse testimoniis ejusdem Pontificis Benedicti XII. ejus successoris, Parisiensis Academiæ, nec non Auctorum, quorum meminimus supra ex Raynaldo, qui omnes Joanni XXII. fuerunt coævi, quam Hadriano, & Gersonio, qui tempore posteriores falsis relationibus decipi potuerunt. Hinc dico secundo, Hadrianum accurate non expendisse historiam, sed incertis rumoribus credidisse, ut indicat loquendi modus, quo utitur, nimirum *fertur, dicitur;* De Gersone autem (si tamen sermo ille de Paschate genuinus ejus partus est, quod plures negant) dicam, eum deceptum fuisse, & deceptionis argui a testimonio Facultatis Parisiensis supra laudato: quod debuerat Gersonio ejusdem Cancellario notum esse.

XXXIV. Mitto Calvini de more impudentissimam Calumniam, qui *lib.* 14. *Instit. cap.* 7. §. 27. dicit, quod Joannes XXII. *palam asseruit, animas esse mortales, unaque cum Corporibus interire usque ad diem resurrectionis,* cujus mendacii testem facit Gersonium, quem falso autumat fuisse Joanni coævum, cum tamen neque esset natus. Mitto inquam: quia Joannes tantam blasphemiam nec cogitavit quidem, neque Gersonius hoc Joanni imposuit, sed solum arguit eum, quod (ut ipse putabat, licet falso) assereret, animas Sanctorum, nonnisi post universale Judicium, Deum clare intuituras. Quod etsi Joannes dixisset, non debuisset a Calvino reprehendi, qui in eadem est sententia, ut superius observavimus. Sed hunc nebulonem dimittamus.

QUÆSTIO III.

De uno Beatificæ visionis principio, nempe specie intelligibili.

DUO sunt principia, quæ ad Visionem Dei concurrere debent, nempe species, & lumen gloriæ. In hac quæstione agemus de specie, acturi de Lumine in sequenti.

DUBIUM I.

An Beati videant Deum per aliquam speciem creatam.

§. I.

Aliqua prænotantur.

I. NOto ex libris de anima, ad cognitionem cujuscumque objecti duo requiri. Unum ex parte potentiæ; & hoc est virtus ad cognoscendum. Alterum ex parte objecti, quo mediante objectum conjungatur potentiæ, & ipsi præsens fiat fœcundando illam ad sui cognitionem: ab utroque enim notitia paritur, a cognoscente, & cognito, ait D. Augustinus *lib.* 9. *de Trinitate cap.* 12. inde probans, Verbum esse genitum, quia procedit per intellectum. Ex quo fit, quod cognitio se habeat ad modum cujusdam conceptionis, & partus intentionalis: & quemadmodum in conceptione, & partu naturali duo requiruntur, & virtus feminæ ad concipiendum, & pariendum, & virtus masculi feminam fœcundantis ad fœtum: ita, proportione servata, ad cognoscendum requiritur in potentia virtus, & ulterius objectum, quod vel per se ipsum, vel per suam speciem potentiæ conjungatur, eamque fœcundet.

II. Noto secundo, necessitatem speciei, vel similitudinis ex eo nasci, quod, cum ex una parte, ut fiat cognitio, necesse sit, quod objectum sistatur intra potentiam cognoscentem, unde axioma: *cognitio fit, secundum quod cognitum est in cognoscente, & intellectus intelligendo fit quodammodo omnia:* Et ex alia parte sæpius contingat, quod objectum nequeat per seipsum conjungi, & sisti intra potentiam, ut ab ea cognoscatur; vel quia ipsi præsens non est; vel quia, utpote materiale, non potest intra eam poni secundum substantiam: quis enim dixerit, lapidem, dum cognoscitur, esse secundum suam substantiam in intellectu? ideo necesse est, ut loco sui immittat, & imprimat in potentia suam similitudinem, tamquam sui vicariam: & hanc vocamus speciem; cujus munus est objectum præsentare potentiæ, ejus vices gerere, sic, ut per illam dicatur objectum intra potentiam poni. Ex quo sequitur, quod, si objectum posset per seipsum intra potentiam sisti, quia ipsi intime per suam substantiam præsens, & prorsus seipso intelligibile, & immateriale, superflua esset omnis species: sicut superflua est imago Regis, ubi Rex ipse præsens est, & in se visibilis.

III. Hanc doctrinam accepimus ex Divo Thoma 1. *part. quæstion.* 12. *art.* 2. *in corpore,* ubi ait: *Ad visionem tam sensibilem, quam intellectualem duo requiruntur, scilicet virtus visiva, & unio rei visæ cum visu. Non enim fit visio in actu, nisi per hoc, quod res visa quodammodo est in vidente. Et in rebus quidem corporalibus apparet, quod res visa non potest esse in vidente per suam essentiam, sed solum secundum suam similitudinem. Sicut similitudo lapidis est in oculo, per quam fit visio in actu; non autem ipsa substantia lapidis.*

IV. Noto tertio, quod species, seu similitudo objecti duplex est, nimirum impressa, & expressa. Prima est illa quam objectum imprimit in potentia, & qua fit illi præsens, fœcundando illam ad cognitionem: Quare hæc antecedit cognitionem, & est principium illius. Secunda vero, nempe expressa, est Verbum, quod intellectus cognoscendo exprimit intra se, & in quo objectum contemplatur: unde hoc sequitur ad cognitionem, tamquam partus per eam productus. Species impressa est similitudo objecti, ut intelligibilis, & nondum intellecti. Species vero expressa est similitudo objecti in actu secundo intellecti, estque terminus intellectionis. De utraque in præsenti quærimus; an Deus per aliquam speciem, seu similitudinem creatam, sive impressam, sive expressam uniatur menti Beatorum; an vero nulla media sui similitudine per seipsum, & per suam essentiam immediate uniatur.

§. II.

Resolvitur de specie impressa, & expressa.

V. DIco primo. Deus unitur menti Beatorum, eamque ad sui cognitionem fœcundat, non per aliquam speciem impressam creatam, sed immediate, uniendo seipsum loco speciei. Est communis inter Theologos, uno, vel altero excepto. Probatur autem sic. Species impressa a Deo distincta in Visione Beata superflua est; ergo de facto non datur. Antec. probatur. Species impressa necessaria est, ut suppleat defectum objecti, quod per seipsum nequit uniri, & sisti intra potentiam, vel quia non existit, vel quia non est præsens, vel quia non est per seipsum proxime intelligibile, quia non prorsus actuale, ut superius observatum est; sed nullum horum accidit in Deo, quia necessario existit, est intime præsens intellectui beato, & quia actualissimus, est summe intelligibilis; ergo &c.

Confirmatur. Quia enim lux habet sufficientem præsentiam, unionem, & proportionem respectu oculi, & qualitates sensibiles respectu tactus, dicunt multi, movere prædictos sensus ad sentiendum, absque illa specie; ergo cum Essentia Divina sit intime præsens, unita, & intelligibilis per seipsam, non indigebit specie a se distincta, ut uniatur menti beatæ.

VI. Dico secundo. Deus etiam per seipsum terminat visionem beatam, unde Beati videndo Deum non formant speciem expressam, neque Verbum. Probatur ut supra. Ideo nos producimus Verbum mentis in intellectionibus ordinariis, ut in illo intelligamus objectum, quod non est per seipsum semper unitum, ac præsens in ratione cogniti potentiæ: sed Deus est semper præsentissimus etiam in actu secundo nostro intellectui: quod enim non semper a nobis videatur, non est ex defectu actualitatis ejus, sed intellectus nostri, qui non est semper dispositus, & applicatus, ut oportet, ad illum videndum; ergo &c.

§. III.

Solvuntur argumenta.

VII. PRimo arguitur. Ideo esset superflua species creata ad visionem Beatam, quia Deus per seipsum potest facere id, quod faceret species; sed hæc ratio est nulla; ergo &c. Minor probatur. Sicut Deus potest facere per seipsum id, quod faceret per speciem, ita per seipsum causare potest omnia, quæ per causas creatas causantur; sed non per hoc causæ creatæ superfluæ dicuntur, ergo neque species creata.

VIII. Respondetur negando absolute causalem majoris. Non enim præcise superflua est species creata in visione Dei, quia Deus per seipsum facere potest id, quod faceret species creata; sed quia species unice instituta est, ut suppleat vices objecti, & faciat id, quod objectum per seipsum facere nequit. Quando autem aliquid præcise institutum est, ut suppleat defectum, vel absentiam alterius, si id, pro quo supplet, sit præsens, & sufficienter per seipsum faciens, certe superfluit illud, quod ad ejus vices gerendas fuerat institutum. At virtutes causarum secundarum non sunt unice institutæ, ut vices gerant Dei; sive ut faciant quod Deus per seipsum facere non posset, sed se habent, ut virtutes per se in suo ordine operativæ, ideoque superfluum non est, immo potius conveniens, ut præter causam primam, quæ Deus est, dentur aliæ causæ secundæ in suo ordine causantes, etsi Deus per seipsum totum præstare posset.

IX. Secundo argues. Si essentia Divina uniretur intellectui beati per modum speciei, & objecti fœcundantis illum, sequerentur duo incommoda. Primum, quod Essentia Divina indueret rationem formæ inhærentis, vel saltem informantis. Secundum, quod Divina Essentia concurreret active ad visionem sui per modum principii *quo*, & consequenter subordinaretur intellectui, & esset in potentia ad visionem: quia omne principium *quo* subordinatur principio *quod*, & est in potentia, & propter operationem, quam producit. Hæc autem incommoda sunt; Ergo &c.

X. Respondeo, negando assumptum pro utraque parte. Ad probat. primæ nego antecedens. Sicut enim subsistentia Verbi unitur humanæ naturæ ad subsistendum, quin illi inhæreat, aut illam informet, sed solum illam terminando, perficiendo, & trahendo ad esse Personale Divinum; ita Divina Essentia unita intellectui beato, illi nec inhæret, nec illum informat, sed illum complet, perficit, & trahit ad esse intelligibile divinum: intellectus enim trahitur ad esse objecti, quod intelligit. Si vero species creata inhæreat, aut informet intellectum, hoc non habet, quia species est, sed quia creata, & accidentalis est.

Neque sequitur secundum. Esto enim principium *quo* Physicum subordinetur principio *quod*, quia ad illius esse trahitur, & propter ipsum datur; principium tamen *quo* intentionale non subordinatur principio *quod* physico ex sua ratione, sed ipsum unice movet, perficit, & ad esse intentionale trahit; cumque & moveat motione propria objecti, non est propter intellectionem. sed intellectio est propter ipsum, nec specificatur, sed specificat intellectionem, neque in potentia est ad visionem, sed solum intellectus creatus, qui videt Deum, & illa visione perficitur.

XI. Tertio objicies contra secundam conclusionem. Primo Verbum est similitudo objecti ab intellectu expressa; sed in visione Dei datur hæc similitudo; ergo &c. Minor probat. ex 1. *Joann.* 4. *vers.* 2. *cum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est.* Et ex S. Aug. *lib.* 9. *de Trinit. cap.* 11. *cum Deum novimus... fit aliqua similitudo Dei illa notitia.* Secundo D. Th. 1. *p. q.* 27. *art.* 1. probat contra Arianos, & Sabellianos, Deum producere Verbum, hoc discursu: quicumque intelligit ex hoc ipso, quod intelligit, producit Verbum; sed si Beatus videns Deum non produceret Verbum, ratio D. Th. non convinceret; ergo &c.

XII. Respondetur, neg. min. Ad primam probationem ex Script. dico, quod, cum Deum videbimus, similes ei erimus, non quia producemus Verbum expressivum Dei; sed assimilabimur Deo, vel per lumen gloriæ, quod est participata similitudo luminis divini, vel quia videndo Deum, habebimus divinam essentiam nobis unitam, vel quia eadem felicitate fruemur, qua ipse fruitur.

Ad S. August. dico, eum ibi loqui de notitia Dei, quam habemus in via, in qua certe Verbum producimus: addit enim, hanc similitudinem esse inferiorem & inæqualem.

Ad secundam ex Div. Thoma, dico, illam propositionem *Quicumque intelligit &c.* debere exponi secundum distributionem accommodam, & pro generibus singulorum, non pro singulis generum; quasi dicat, quod in quocumque genere intelligentium, sive in quacumque natura intellectiva, sive creata, sive increata, datur productio Verbi; non vero in quacumque intellectione. Hoc enim satis erat ad convincendos Arianos, & Sabellianos. Immo nec Deus in quacumque intellectione producit Verbum, sed in notionali tantum, & fœcunda, qualis est Patris.

XIII. Quarto objicies. Omnis actio debet habere terminum; sed terminus visionis est Verbum; ergo &c.

Respondetur, quod esto omnis actio transiens debeat habere terminum a se productum, actio tamen immanens, qualis est visio, non debet necessario habere terminum a se productum, sed sat est, ut habeat terminum sibi unitum, & sic visio Dei habet pro termino Deum sibi in esse cogniti unitum.

Noto tamen, quod hæc conclusio locum habet in sententia D. Th. volentis, Verbum esse ab intellectione distinctum, tamquam terminum per eam productum. Si enim loqueremur in sententia aliorum, qui volunt, Verbum esse ipsam intellectionem, & sic visionem Dei esse ipsum Verbum Dei repræsentativum, non esset locus negandi Verbum in Visione beata.

DUBIUM II.

An sit possibilis species creata, quæ Deum, ut est in se, repræsentet.

§. I.

Ratio Controversiæ.

I. QUæstionem hanc fuso calamo pertractant aliqui, nos tamen eam breviter expediemus; non enim multæ utilitatis eam judicamus. Agitatur præcipue inter nos, & Scotistas. Controversia autem ex eo nata est, quod Scotistæ putant, speciem alicujus objecti repræsentativam non debere esse formalem illius similitudinem, sed solum virtualem, nec debere continere intrinsece eadem prædicata, quæ sunt in objecto repræsentato, sed solum extrinsece. Ex quo inferunt, quod species, quæ repræsentaret Deum, ut est in se, & ut cognoscibilem a Beato, esset solum virtualis similitudo Dei, & Deus solum repræsentative, & extrinsece. Cum autem non repugnet; quod aliquid creatum repræsentative, & extrinsece Deus sit, inde inferunt, non repugnare, ut detur species creata, quæ repræsentet Deum, ut est in se.

II. Thomistæ autem volunt, quod species repræsentativa objecti, ut in se est, debeat esse formalis similitudo objecti, & intrinsece continere naturam objecti, quod repræsentat, ideoque quod species repræsentativa Dei, ut est in se, deberet esse formalis similitudo Dei, & intrinsece continere prædicata quidditativa Dei, & non solum extrinsece. Cumque repugnet, quod aliquid creatum intrinsece contineat prædicata